

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра історії стародавнього світу та середніх віків

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи

_____ А. В. Пантелеймонов

“ _____ ” _____ 2018 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ:

Ч. 1. Історія стародавнього світу

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ магістр _____

галузь знань _____ 03 гуманітарні науки _____
(шифр і назва)

спеціальність _____ 032 Історія та археологія _____
(шифр і назва)

освітня програма _____ 032 Історія та археологія _____
(шифр і назва)

спеціалізація _____ Історія та археологія _____
(шифр і назва)

вид дисципліни _____
(обов'язкова / за вибором)

факультет _____ Історичний факультет _____

2018/ 2019 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою історичного факультету

“15” червня 2018 року, протокол № 6

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: : О. А. Ручинська, канд. іст. наук, доцент кафедри історії стародавнього світу та середніх віків історичного факультету ХНУ ім. В.Н. Каразіна

Програму схвалено на засіданні кафедри історії стародавнього світу та середніх віків

Протокол від “14” травня 2018 року № 9

Завідувач кафедри історії стародавнього світу та середніх віків

_____ (Сорочан С.Б.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією історичного факультету

_____ назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “8” червня 2018 року № 10

Голова методичної комісії історичного факультету _____

_____ Тумаков О.І.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ: Ч. 1. Історія стародавнього світу**» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки – *магістр* Спеціальності (напряму) 032 історія та археологія Спеціалізації історія та археологія

Предметом вивчення навчальної дисципліни є політична, соціально-економічна, соціально-культурна історія стародавнього світу, яка вивчається крізь призму найбільш актуальних наукових проблем.

Програма навчальної дисципліни складається з таких розділів:

Розділ 1. Актуальні проблеми історії Стародавнього Сходу

Розділ 2. Актуальні проблеми історії Стародавньої Греції та Риму

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є опанування студентами змісту та основних закономірностей розвитку політичної, соціально-економічної, соціально-культурної історії стародавнього світу.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

- надати студентам систематизовані та поглиблені знання про історію стародавнього світу;
- визначити найбільш актуальні проблеми вивченні історії стародавнього світу на сучасному етапі;
- розібратися у сутності номової та полісної організації стародавніх суспільств;
- розкрити сутність таких політичних форм як давньосхідна деспотія, обмежена давньосхідна монархія, давньогрецька демократія, елліністична монархія, Римська та давньосхідні імперії;
- дійти певних висновків щодо основних шляхів розвитку стародавніх цивілізацій Сходу та Заходу, визначити їх місце у всесвітньо-історичному процесі.

1.3. Кількість кредитів – 1,5 кредити

1.4. Загальна кількість годин – 45 годин*

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	-й
Семестр	
1-й	-й
Лекції	
20 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.

Самостійна робота	
25 год.	год.
Індивідуальні завдання	
год.	

* Дисципліна поділяється на три частини

1-1,5 кредити (20 год.)

2-1,5 кредити (20 год.)

3- 3 кредити (40 год) – кафедра нової та новітньої історії

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми, студенти мають досягти таких **результатів навчання**:

Знати:

- основні поняття і терміни з історії стародавнього світу;
- історію дослідження найбільш актуальних проблем історії стародавнього світу;
- визначення хронологічної послідовності розвитку давньосхідних та античних суспільств;
- головні риси давньосхідної та античної цивілізацій.

Вміти:

- добирати і опрацьовувати джерела та наукову літературу з історії стародавнього світу;
- комплексно аналізувати та критично оцінювати історичні джерела по означеним проблемам історії стародавнього світу;
- досліджувати та характеризувати головні процеси та явища історії стародавнього світу;
- визначати основні елементи системи державотворення, суспільної організації в період історії Стародавнього Сходу та античності;
- співставляти й давати самостійну оцінку напрямкам розвитку культури в стародавній період історії людства;
- застосовувати базові поняття курсу;
- орієнтуватися в основних наукових підходах щодо дослідження історії стародавнього світу, вміти критично оцінювати сучасну історіографію; засвоїти навички дослідницької діяльності.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Актуальні проблеми історії Стародавнього Сходу

Тема 1. Вступ до історії Стародавнього Сходу

Предмет та завдання дослідження історії Стародавнього Сходу. Географічний регіон. Хронологічні межі. Проблемні питання історії Стародавнього Сходу. Проблема джерел з історії Стародавнього Сходу. Сучасні підходи в історіографії історії Стародавнього Сходу.

Тема 2. Проблема періодизації давньосхідних суспільств

Сучасні підходи щодо періодизації давньосхідних суспільств. Найдавніший період історії Стародавнього Сходу. Головні цивілізаційні центри кінця IV–III тис. до н.е. (єгипетський, шумерський, протоіндський). Другий період історії суспільств Стародавнього Сходу (початок II – перша половина I тис. до н.е.). Поява нових центрів державотворення (Китай, Індостан, Східне Середземномор'я, Мала Азія, Північна Месопотамія, політичні об'єднання кочових племен). Заклучний етап існування давньосхідних суспільств (середина I тис. до н.е. – середина I тис. н.е.): Новий Вавілон, Мідія, Перська імперія, імперії Індії та Китаю, Парфянська та Кушанська держави. Вплив античної цивілізації на давньосхідні суспільства.

Тема 3. Особливості державної системи та суспільства на Стародавньому Сході

Проблема теорій виникнення державної системи на Стародавньому Сході в сучасній історіографії: теорія «номової держави», теорія «храмової держави», іригаційна теорія, теорія гідротехнічної цивілізації, торгово-економічна теорія, теорія точкових та територіальних держав.

Вплив географічного середовища на процес державотворення на Стародавньому Сході. Характер та особливості давньосхідного суспільства та держави. Номові держави Стародавнього Єгипту та Месопотамії. Республіканські форми правління на Стародавньому Сході. Хетська держава як приклад обмеженої монархії. Деспотії на Стародавньому Сході. Давньосхідні імперії. Соціальна стратифікація давньосхідних суспільств.

Проблема сприйняття варварів в давньосхідній традиції. Давньокитайські писемні джерела відносно культурно-генетичної спільноти «варварів». Співвідношення «хуая – варвари».

Розділ 2. Актуальні проблеми історії Стародавньої Греції та Риму

Тема 1. Вступ до історії Стародавньої Греції та Риму

Предмет та завдання дослідження історії античності. Географічний регіон. Хронологічні межі. Проблемні питання історії Стародавньої Греції та Риму. Проблема джерел з історії Стародавньої Греції та Риму. Сучасні підходи в історіографії античної історії.

Тема 2. Проблема періодизації античної історії

Проблеми періодизації історії Стародавньої Греції в сучасній історіографії. Особливості Крито-мікенського періоду (кінець III–II тис. до н.е.). Полісний період (IX – середина IV ст. до н.е.): становлення, розквіт та криза полісних структур з демократичними та олігархічними формами державності. Елліністичний період (друга половина IV – середина I ст. до н.е.). Військові походи й держава Олександра Македонського, розпад імперії та існування елліністичних держав.

Проблеми періодизації історії Стародавнього Риму в сучасній історіографії. Рим та Італія наприкінці VI–III ст. до н.е. Падіння "царської" влади та встановлення Римської республіки (509–27 рр. до н.е.). Період ранньої імперії та встановлення Принципату (27/30 рр. до н.е. – 193 р. н.е.). Сучасні підходи щодо періодизації, характеру та особливостей політичної системи принципату. Криза в Римській імперії в III ст. н.е. (193–284 рр.). Римська імперія за часів Домінату (284–476 рр.). Розділення Римської імперії на Західну та Східну. Проблема падіння Західної Римської імперії в сучасній історіографії.

Тема 3. Особливості державного устрою та суспільства в Стародавній Греції та Римі

Особливості античного державотворення в сучасній історіографії: грецький поліс та римська цивітас. Проблема громадянського статусу. Криза грецького полісу та проблема еллінізму: сучасні підходи. Державно-політичний устрій Римської республіки. Особливості політичної системи Принципату. Політична й соціальна сторона кризи III ст. н.е. Період Домінату: політико-адміністративний та соціо-культурний аспекти. Принципи соціальної диференціації в Стародавній Греції та Римі.

Проблема сприйняття варварів в античних джерелах. Античне сприйняття варварів: проблеми інтерпретації понять. Грецька традиція щодо сприйняття варварів. Розмежування понять цивілізація та варварство у римлян. Головні елементи поняття «варвар» в античній історичній традиції.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Актуальні проблеми історії Стародавнього Сходу												
Тема 1. Вступ до історії Стародавнього Сходу	4	2				2						
Тема 2. Проблема періодизації давньосхідних суспільств	8	4				4						
Тема 3. Особливості державної системи та суспільства на Стародавньому Сході	8	4				4						
Разом за <i>розділом 1</i>	20	10				10						
Розділ 2. Актуальні проблеми історії Стародавньої Греції та Риму												
Тема 1. Вступ до історії Стародавньої Греції та Риму	4	2				2						
Тема 2. Проблема періодизації античної історії	10	4				6						
Тема 3. Особливості державного устрою та суспільства в Стародавній Греції та Римі	11	4				7						
Разом за <i>розділом 2</i>	25	10				15						
Усього годин	45	20				25						

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Проблема джерел з історії Стародавнього Сходу	2
2	Проблема джерел з історії Стародавньої Греції та Риму	2
3	Торгово-економічна теорія виникнення державної системи на Стародавньому Сході	3
4	Проблема сприйняття варварів в давньосхідній та античній традиціях	6

5	Проблема еллінізму в сучасній історіографії	6
6	Проблема кризи грецького полісу в сучасній історіографії	6
	Разом	25

6. Індивідуальні завдання

7. Методи контролю

- поточний контроль – контрольна робота

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання		Екзамен	Сума
Поточний контроль	Разом		
25	25		25*

*Перша частина навчальної дисципліни «Актуальні проблеми всесвітньої історії» передбачає лише поточний контроль – письмова робота, що охоплює питання історії стародавнього світу (Розділи 1,2) та оцінюється у 25 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

9. Рекомендована література

Основна література

1. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу. – Київ, 2000.
2. Васильєв Л.С. История Востока. – М., 1993. – Т.1.
3. Историография античной истории / Под ред. В. И. Кузищина. – М., 1980.
4. Историография истории Древнего Востока. Иран, Средняя Азия, Индия, Китай / Под ред. В. И. Кузищина. – СПб., 2002.
5. История Древнего Востока. Материалы по историографии / Под ред. А. А. Вигасина и В. И. Кузищина. – М., 1991.
6. История древнего мира / Под ред. И.М. Дьяконова, В.Д. Нероновой И.С. Свенцицкой. – М., 1982. – Кн. 1.; М., 1983. – Кн. 2; М., 1989. – Кн. 3.
7. История Древнего Востока / Под ред. В.И. Кузищина. 3-е изд. – М., 1999.

8. История Древнего Рима / Под ред. В.И. Кузищина. – М.: Высш. шк., 2000.
9. История Древней Греции / Под ред. В.И. Кузищина. – М.: Высш. шк., 2000.
10. История Европы. Т. I. Древняя Европа. – М.: Наука, 1988.
11. Источниковедение Древней Греции. Эпоха эллинизма / Под ред. В. И. Кузищина. – М., 1982.
12. Источниковедение истории Древнего Востока / Под ред. В. И. Кузищина. – М., 1984.
13. Кадеев В.И. История древней Греции и Рима / В.И.Кадеев. – Харьков: Колорит, 2006.

Допоміжна література

1. Альбедиль М.Ф. Забытая цивилизация в долине Инда. – СПб., 1991.
2. Андреев Ю.В. Раннегреческий полис /Гомеровский период/. – Л.: Изд. ЛГУ, 1976. – 141 с.
3. Андреев Ю.В. Цена свободы и гармонии. – Санкт Петербург: Алетейя, 1999. – 400 с.
4. Античная Греция: Проблемы развития полиса. В 2-х Т. / Под ред. Е.С. Голубцовой. – М.: Наука, 1983. – Т. 1. – 423 с.; Т. 2. – 383 с.
5. Античная цивилизация/ Под ред. В.Д. Блаватского. – М.: Наука, 1973. – 232 с.
6. Бартошек А. Златообильные Микены. – М.: Наука, 1991. – 352 с.
7. Бенгтсон Г. Правители эпохи эллинизма. – М.: Наука, 1982. – 392 с.
8. Бикерман Э. Хронология древнего мира. Ближний Восток и античность: Пер. с англ. – М., 1975. – 336 с.
9. Блаватская Т.В. Ахейская Греция во втором тысячелетии до н.э. – М.: Наука, 1966. – 255 с.
10. Блаватская Т.В. Греческое общество II тыс. до н.э. и его культура. – М.: Наука, 1976. – 173 с.
11. Бокщанин А.Г. Источниковедение древнего Рима. – М.: МГУ, 1981. – 160 с.
12. Бонгард-Левин Г.М. Древнеиндийская цивилизация: История. Религия. Философия. Эпос. Литература. – М., 2000.
13. Бонгард-Левин Г.М. Индия в эпоху Маурьев. – М., 1973.
14. Бонгард-Левин Г.М., Ильин Г.Ф. Индия в древности. – М., 1995.
15. Боннар А. Греческая цивилизация: В 3-х Т. – М.: Искусство, 1992. – Т. 1. – 269 с.; 1991. – Т. 2. – 334 с.; 1992. – Т. 3. – 399 с.
16. Буриан Я., Моухова Б. Загадочные этруски. – М.: Наука, 1970. – 227 с.
17. Васильев Л. С. Древний Китай. – М., 1995, 2000. – Т.1-2.
18. Вигасин А.А., Самозванцев А.М. Артахаштра: проблемы социальной структуры и права. – М., 1984.
19. Вулли Л. Забытое царство: Пер. с англ. – М., 1986.
20. Герни О.Р. Хетты: Пер. с англ. – М., 1982.
21. Гиоргадзе Г.Г. Очерки по социально-экономической истории хеттского государства. – Тбилиси, 1973.
22. Грантовский Э.А. История Ирана. – М., 1977.
23. Дандамаев М.А. Политическая история Ахеменидской державы. – М., 1985.
24. Дандамаев М.А., Луконин В.Г. Культура и экономика Древнего Ирана. – М., 1980.
25. Дорошенко М.А. Зороастрийцы в Иране. – М., 1982.
26. Древние цивилизации / Под ред. Г.М. Бонгард-Левина. – М., 1989.
27. Дьяконов И.М. Пути истории. – М., 1994.
28. Дюмон Л. Человек иерархический. Исследование кастовой системы Индии: Пер. с фр. – СПб., 2000.
29. Егоров А.Б. Рим на грани эпох. Проблемы рождения и формирования принципата. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1985. – 225 с.
30. Илюшечкин В.П. Сословно-классовое общество в истории Китая. – М., 1986.
31. История Древнего Востока. Ч. I. Месопотамия / Под ред. И.М. Дьяконова. – М., 1983.

32. История Древнего Востока. Ч. II. Египет / Под ред. Ю.Я. Перепелкина. – М., 1988.
33. Кленгель-Брандт Э. Путешествие в древний Вавилон: Пер. с нем. – М., 1979.
34. Кнабе Г.С. Древний Рим: история и повседневность: Почерки. – М.: Искусство, 1986. – 206 с.
35. Кнабе Г.С. Материалы к лекциям по общей теории культуры и культуры античного Рима. – М.: Искусство, 1994. – 200 с.
36. Коптев А.В. От прав гражданства к праву колоната. – Вологда: Ардвисура, 1995. – 264 с.
37. Кравцова М. Е. История культуры Китая. – М., 1999.
38. Левек П. Эллинистический мир. – М.: НАУКА, 1989. – 252 с.
39. Ллойд С. Археология Месопотамии: Пер. с англ. – М., 1984.
40. Луконин В.Г. Древний и средневековый Иран. – М., 1987.
41. Майяни З. Этруски начинают говорить. – М.: Наука, 1966. – 335 с.
42. Маккуин Дж. Хетты и их современники в Малой Азии: Пер. с англ. – М., 1983.
43. Маринович Л.П. Греческое наемничество IV в. до н.э. и кризис полиса. – М.: Наука, 1975. – 273 с.
44. Маяк И.Л. Рим первых царей. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1983. – 272 с.
45. Маяк И.Л. Римляне ранней Республики. – М.: Изд-во МГУ, 1993. – 160 с.
46. Межеричкий Я.Ю. "Республиканская монархия": метаморфозы идеологии и политики императора Августа. – М.; Калуга: Изд-во КГПУ, 1994. – 442 с.
47. Мелларт Дж. Древнейшие цивилизации Ближнего Востока: Пер. с англ. – М., 1982.
48. Немировский А.И. Этруски: От мифа к истории. – М.: Наука, 1983. – 261 с.
49. Нечай Ф.М. Образование Римского государства. – Минск: Изд-во БГУ, 1972. – 272 с.
50. Никифоров В.Н. Восток и всемирная история. – М., 1977.
51. Опшенхейм А.Л. Древняя Месопотамия. Портрет погибшей цивилизации: Пер. с англ. – М., 1980.
52. Перепелкин Ю.Я. История Древнего Египта. – СПб., 2000.
53. Пиотровский Б.Б. Ванское царство (Урарту). – М., 1959.
54. Рак И.В. Мифы древнего Египта. – СПб., 1993.
55. Ранович А.К. Эллинизм и его историческая роль. – М.- Л.: Изд-во АН СССР. – 1950. – 382 с.
56. Рубин В. А. Идеология и культура древнего Китая. – М., 1970.
57. Сайко Э.В. Древнейший город. Природа и генезис. Ближний Восток. IV-II тыс. до н.э. – М., 1996.
58. Свенцицкая И.С. Христиане и императорская власть в апокрифических сказаниях II-IV вв. (Переосмысление истории)//Античное общество – Вып. IV: Власть и общество в античности: Материалы международной конференции антиковедов, проводившейся 5-7 марта 2001 г. на историческом факультете СПбГУ. – СПб., 2001.
59. Свенцицкая И.С., Скогорев А.П. Апокрифические сказания об Иисусе. Святом семействе и свидетелях Христовых. – М., 1999.
60. Семенов И.И. Афоризмы Конфуция. – М., 1987.
61. Солкин В.В. Солнце властителей: Древнеегипетская цивилизация эпохи Рамсесидов. – М., 2000.
62. Трухина Н.Н. Политика и политики "золотого века" Римской республики. – М.: Изд-во Московского ун-та, 1986. – 184 с.
63. Уилер М. Пламя над Персеполием: поворотный пункт истории. – М.: Наука, 1972. – 144 с.
64. Утченко С.Л. Древний Рим: События, люди, идеи. – М.: Наука, 1969. – 324 с.
65. Утченко С.Л. Кризис и падение Римской республики. – М.: Наука, 1965. – 288 с.
66. Утченко С.Л. Цицерон и его время. – М.: Мысль, 1972. – 390 с.
67. Утченко С.Л. Юлий Цезарь. – М.: Мысль, 1976. – 365 с.
68. Федорова Е.В. Люди императорского Рима. – М.: Изд-во МГУ, 1990. – 366 с.
69. Флиттнер Н.Д. Культура и искусство Двуречья и соседних стран. – М.; Л., 1958.

70. Фролов Э.Д. Рождение греческого полиса. – Л.: Изд-во Ленинградского ун-та, 1988. – 232 с.
71. Фролов Э.Д. Факел Прометея: Очерки античной общественной мысли. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, , 1991. – 440 с.
72. Хафнер Ф. Выдающиеся портреты античности. – М.: Прогресс, 1984. – 311 с.
73. Хефлинг Г. Римляне, рабы, гладиаторы: Спартак у ворот Рима. – М.: Мысль, 1992. – 270 с.
74. Шарма Р.Ш. Древнеиндийское общество: Пер. с англ. – М., 1989.
75. Шахермайр Ф. Александр Македонский. – М.: Наука, 1984. – 384 с.
76. Шифман И.Ш. Александр Македонский. – Л.: Наука, 1988. – 207 с.
77. Шифман И.Ш. Цезарь Август. – Л.: Наука, 1990. – 200 с.
78. Шофман А.С. Распад империи Александра Македонского. – Казань: Изд-во Казанского ун-та, 1984. – 224 с.
79. Шуцкий Ю.К. Китайская классическая "Книга Перемен". – СПб.; М., 2000. – Т.1-2.
80. Эллинизм: восток и запад /Отв. ред. Е.С. Голубцова.– М.: Наука, 1992. – 384 с.
81. Эллинизм: экономика, политика, культура. – М.: Наука, 1990. – 321 с.
82. Яйленко В.П. Архаическая Греция и Ближний Восток.- М.: Наука, 1990.– 290 с.
- 83.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

Рекомендоване методичне забезпечення

1. Історія Стародавнього Сходу: Навч.-метод. посібник / Укладачі О.А. Ручинська, І.П. Сергєєв. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2008.
2. Методические указания к практическим занятиям по истории Древней Греции / Составитель В.А. Латышева. – Харьков, 1991.
3. Падіння республіки та встановлення принципату в Стародавньому Римі. Методичні рекомендації до практичних занять з історії Стародавнього Риму для студентів I курсу історичного факультету / Укладачі О.П. Мартем'янов, І.П. Сергєєв. – Харків, 2004.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.ancient.holm.ru>
2. <http://www.centant.pu.ru>
3. <http://www.hist.msu.ru/ER/sources.htm>
4. <http://www.gumer.info>
5. <http://www.perseus.tufts.edu>
6. <http://www.gnomon.ku-eichstaett.de>
7. <http://ancientrome.ru>
8. <http://www.egyptology.ru>
9. <http://www.torchinov.com>
10. http://vlib.iue.it/history/europe/ancient_rome/index.html
11. <http://www.duke.edu/web/classics/grbs> (Greek, Roman studies)
12. <http://www.perseus.tufts.edu/hopper> (Perseus Digital Library)
13. <http://www.stormloader.com/cactus/all.htm> (The Green Library)
14. <http://www.thelatinlibrary.com> (The Latin Library)
15. <http://www.vostlit.info>
16. <http://www.mgl.ru> (сайт Греко-Латинського кабінету)